

ગુજરાત આનામાળા સીરીઝ ૪ થી.

કન્યાવિક્રય જે કરે ધન લઈ ધિક્કાર ત્હેને ધરો,
કિર્તિના કદિ લોભથી કુલ્લ જુળ, તે પાપિ પૂરો સ્વર્ગ;
કિર્તિ દ્રવ્ય તળો કશો જગતમાં જે સ્વાર્થ સાથે નહિ:
દિકરીના સુખનો વિચાર કરશે તે પૂન્યશાલો સહી.

કન્યા-વિક્રય.

પ્રયોજક અને પ્રકાશક,

ગોર. અંબાલાલ જગનલાલ. ખેડેરા.

શીકા (સ્ટેટ ઇંડર-મહિકાંઠા.)

(સંસાર દર્શન વિનોદિની-કમલિની-રાણી દુર્ગાવતી, સવિતા
સુશિલા-વિગેરેના કર્તા અને કેટલાંક માસીકોના લેખક.)

(સર્વ હકક સ્વાધીન)

આવૃત્તિ ૨ જી.

પ્રત ૧૦૦૦.

સને ૧૯૧૯.

કિંમત } આલ્ફો માટે એક આનો.
જુટક નકલ દોઢ આનો.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
વિનંતી પત્ર.

ગ્રાહકોને સાચી વાત જણાવવી એમાં કોઈ વાતનો પ્રતિબંધ નથી. આ આનામાળા સીરોઝમાં મુખ્ય બે ઉદ્દેશો સમાવેલા છે. એક તો લેખકનું નિર્વાહ સાધન, બીજું જનસમાજના વર્તનમાં ફેરફાર સહભાવ ઉત્પન્ન કરવો.

સુગ્ર વાંચકો, હું લેખક તદ્દન બહેરો છું તે આપ સર્વને વિદિત છે તેમજ ગુર્જર ભૂમિપર બહેરા લેખકોનો મુખ્ય આધાર ઉદાર ગૃહસ્થો અને ઉત્સાહી ગ્રાહક બંધુઓ ઉપરજ છે, મારા જેવા બહેરા લેખકને અન્ય ગ્રાહકો વધારી આપવા મદદ કરવી તે આપ સુગ્રની શ્રેય જ છે.

વિ. વાંચન અને તે કેવું હોવું જોઈએ, એ દરેક બંધુઓનું અજ્ઞાત નહિ હોય, છતાં આ આનામાળા સીરોઝો સારા લેખો ઉપરથી અનુવાદ કરી, જાતે લખી, છપાવી અને જાતેજ વેચું છું તેમજ આ વાર્તાઓ કેટલાંક પુસ્તકોના વાંચનની યાદગીરીમાંથી લખવામાં આવી છે. તો તેના મૂળ લેખકોનો પણ આભાર માનું છું.

દરેક વાંચક બંધુઓએ અન્ય ગ્રાહકો વધારી આપવા કૃપા કરવી. મારા બહેરા થયા બાદ મારા હિતચિંતકો તરફથી જે પ્રેમ-જગાસા દષ્ટિવૃત્ત છે તે સદાને માટે ચાહું છું. સુગ્ર બંધુઓ આપ ગ્રાહક થઈ અન્ય ગ્રાહકો વધારી આપવા મહેરબાની કરશો.

વિજયા દશમી.
વડાગામ (મહિકાંદા)

} આપનો રત્નેહાધીન,
ગોર અંબાલાલ છગનલાલ.
શીકા (રોટ ઇડર-મહિકાંદા.)

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૭૪ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ડૉ. પી. ૩૫

વિષય ૬ : ૩

કન્યા—વિક્રય.

રરરર કરતુ આકાશમાંથી પુષ્પ ખર્ચું તે મેં મ્હારી સ્ત્રિને આપ્યું તેણીએ તે સુંદર અને દસ માસમાં એને દીકરી અવતરી.

કન્યા, શુકલપક્ષનો ચંદ્રમા વધે એમ વધવા લાગી એટલે ત્હેનું નામ કલાવતિ એવું પાડ્યું.

આજે હું દેવીમંદીરમાં બેઠો છું કારણ હું દેવીનો ઉપાસક છું. આકાશ મંડળ વાદળાંઓથી ઘેરાય ગયું. એજ વાદળાંના પ્રચંડ યુદ્ધમાં, વિજળી ઝપક, ઝપક, થવા લાગી, માફ હૃદય ધબકવા લાગ્યું હું ક્યાં છું એ જ્ઞાન રહ્યું નહિ. કલાવતિનાં લક્ષ્મી ક્યાં કરવાં એ સંબંધી મ્હાફ મન વ્યતિવ્યસ્ત છે. જે વધારે રૂપિયા આપે, તેને હું મારી દીકરી પરણાવીશ એમ નિશ્ચય કર્યો.

હું ચંદીપાટ કરતો હતો, પણ દુષ્ટ પવને ત્હેના કેટલાં પાનાં ઉઠાવી નાંખ્યાં ઓખમ રૂતુની સખત ગરમી અને કેટલાક ખરા ખોટા વિચારોના પરિશ્રમથી મારી આંખો મીંચાય ગઈ, આ તે સ્વપ્ન છે કે હું જાગું છું એમ જ્ઞાન થયું. વગી આંખો બંધ થઈ, એટલામાંજ મ્હારી આગળ એક દિવ્ય મૂર્તિ આવી ઉભી રહી. એ સુંદરી છે. તેનું વય ૧૮-૨૦ વરસનું છે, રૂપ અલૌકિક, સૃષ્ટિ સૌંદર્યતા બધી એમાંજ ભરેલી છે, મેં પૂછ્યું—ત્હમે કોણ છો ?

હું ભાગ્યદેવી છું. ધર્મદાસ ! જે ત્હારી મરજી હોય તો હું ત્હારા ગૃહમાં પ્રવેશ કરું. મેં કહ્યું—ત્હમે ભાગ્યદેવી ? અરે દેવી; હું

રંક, ગરીબ આદમી અને તહમારાં પગલાં મ્હારે ત્યાં ક્યાથી, પધારો, પધારો, હું તહમારું મારાથી બગતું આતિથ્ય કરીશ. એમ કહેતાં હું તે જગમોહિની (સુંદરી)નો હાથ પકડવા ગયો એટલામાં જ તે આકાશ માર્ગે ઉડી ગઈ. હું અભાગીયો લમણે હાથ દધ તેની સ્થાનું જોઈ રહ્યો. જતાં જતાં તે સ્ત્રિ ખોલી;—

“હું આવીશ; પણ તું અધર્મી છે. ત્હારે ત્યાં હું થોડોજ વખત રહીશ.”

એ પછી તરતજ પૃથ્વ કંપવા લાગી. અને ભૂગર્ભમાં એક મ્હોટો ચીરો પડ્યો જેમાથી એક બાજી સુંદરી પ્રગટ થઈ તે મહા-નાયા અબિકા છે, એની દિવ્યમાન મૂર્તિ, વસ્ત્રાલંકાર, અને રૂપ જોઈ. હું પતંગના માફક મોહિત થઈ ગયો. તેને સ્પર્શ કરવાનો આધકાર નથી એ હું જાણું છું. જગુછું કે સ્વપ્ન છે? એમ જાસ થયો. ના એ તો સ્વપ્ન છે. એજ સ્વપ્નમાં દેવીએ કહ્યું:—

“ખેટા ધર્મદાસ? ચીંતા ન કર હું ત્હારાપર પ્રસન્ન છું.”

મેં દ્રવ્યની લાલસાથી કહ્યું; માજી મ્હારા ઉપર આટલી બધી કૃપા હું ક્ષુદ્ર આત્મા આપના ચરણોમા અર્પણ કરેલો છે. આપનો ધર્મદાસ ગરીબનાં ગરીબ? જુઓ, મારા ગામના કેટલાક ગાડી ઘોડામા ફરે છે. કેટલાક વેપાર કરે છે, કેટલાક મીલ માલીક છે. અને આ સેવકને પહેરવાને જુતા પણ મળતાં નથી એ કેટલો અન્યાય? એ તો ઠીક છે કે મારી કળાવતીને હું પરણાવીશ.

એમ કહી હું ચૂપ રહ્યો, કન્યાના પૈસા લેવા છે. એ વાત મેં દાખી રાખી. દેવી આગળ જાહેર કર્યું નહિ. પણ દેવી બધું સમજી ગઈ, અને મને “પેંગડે પગ ને બ્રહ્મ ઉપદેશ” કહેવા લાગી.

ધર્મદાસ? હું ત્હારી તરંગમાળા સમજી ગઈ છું. તું દીકરીનો

પૈસો લઈ દ્રવ્યવાન થવા ધારે છે, પણ એ લાલસા ત્હારી ખોટી છે. એટલે? તું સત્ય અને ન્યાયથી વર્તીને ત્હાણે દીલ ચોખ્ખુ રાખીને. સંતોષથી ત્હાણે નિર્વાહ કરીને; અધર્મનો ત્યાગ કરીને દીકરીને પૈસે કોઈ સુખી થયા નથી. દીકરીનો પૈસો તે ઠીકરી બરોબર છે.

દેવીનાં ઉપદેશમય કથનો ધર્મદાસના કર્ણપટમાં પહોંચ્યા ખરાં પણ ધર્મદાસે એ પદ્ય આંખના પલકારામાં ગણકાર્યું નહિ. જેમ તેમ દ્રવ્યની લાલસા વધવા લાગી. તેનું સ્વપ્ન, નિંદ્રા, અને દેવી એ સર્વ અદ્રશ્ય થઈ ગયાં. પૈસા આપનાર અને કન્યા લેનાર ગૃહસ્થો તેની આગળ ફરવા લાગ્યા. પુંજનું પાત્ર હાથમાં લઈ ચટપટ પોથી બગલમાં મારી ઘર તરફ પ્રવાણ કર્યું.

ઘેર આવી. ધર્મદાસે સ્ત્રિને પૂછ્યું—કે છોકરીના વિવાહની તૈયારી કરવી જોઈએ; એમાં ત્હારે કંઈ કહેવાનું?

કહેવાનું? કહેવાનું શું ત્હમારે? જેવા, ગરીબ અને નિર્ધન બ્રાહ્મણને પરણી, મેં કંઈપણ સુંખ ભોગવ્યું નહિ. એ દાગીના પણ નહિ. ખેરવાને એક એ સાડી પણ નહિ. તો પછી શું?

“ સુંદરીએ દીલગીર થતાં જવાનું વાળ્યો. ”

તું શા માટે દીલગીર થાય છે જો, એમજ હોય તો હું આ દીકરીને આપણી જાતીના આગેવાન ગૃહસ્થ શેઠ્ઠે, “ ડોસાભાઈ ” કે જેઓ લક્ષાધિપતી છે. એમને ચાર સ્ત્રીઓ થઈ ગઈ, પણ એકે હયાત નથી; અને આપણી દીકરીનો વિવાહ (લગ્ન) થાય, તો આપણને પણ આ ગરીબ નિર્ધનવસ્થામાંથી મુક્ત થઈ કંઈક સુંખનો અનુભવ મળે ખરો. ત્હારી મન કામના પૂરી થાય, એક એ દાગીના પણ થાય. ન્યાતમાં માંડે માન જળવાય એ સિવાય મ્હારી નજરમાં

એકે ઘર આવતું નથી. “આટલું બોલી ધર્મદાસ ચૂપ રહ્યો.”

સ્ત્રિએ કહ્યું; પણ એને માટે ત્હમે કંઈ ઠાવ કર્યો ! જો જો,
“ ડોસાભાઈ ” પચાસ ચોમાસાનો ઉતાર છે, ન્યાતનો આગેવાન છે.
લુચ્ચો છે. બહાર કંઈ ને અંદર કંઈ એના બોલવા ઉપર ભરોસો
રાખવાનું નથી મોઢાના આંકડાનો ઠરાવ કરજો અને ડીડીટ મારીને
ખાતુ પાડજો.

ઠરાવ ? ઠરાવ માત્ર એટલોજ કે દસ હજાર એકસોને એક
રૂપિયા પહેલા લેવા “ બસ ચૂપ ! ” આ વાત કોઈને કહેવાની નથી.
“ એમ કહી ધર્મદાસ ખીજા વિચારોમાં આનંદોલીત થવા લાગ્યો,”
બત્તી બંધ કરી અંધકારમાં ડૂબેલો ધર્મદાસ સુઈ ગયો, આખો
મીચાઈ, ન મીચાઈ એટલામાં ખીજો સ્વપ્ન અને દેવી ત્હેથી નજર
આગળ ઉપસ્થિત થયા. આકાશ વાણીથી દેવી કહેવા લાગી.

છપ્પો.

લે દીકરીનો દામ હાથમ રહેવાનો ત્હેને
દુઃખ ટળીને સુખ કહોજી, મળ્યું છે કેને
રક્ત લક્ષ્મિ છે, એજ તેજ ઘરમાં ન બ્યાપે
કરે ફળનો નાશ હળાહળ ફૂમતિ આપે
ચામનો દામ ઉપજાવીને, તર્ત્ત તો ખુશી થાય છે
વિક્રય ધન આવ્યા થકી, હોય તેહ પણ જાય છે,

માજી ? માજી, ક્ષમા કરો, સ્ત્રિની હઠ અને મારી નિર્ધનતા
ઉપર આપ દ્રયા લાવો, મારાં લક્ષ્મિના ભંડારરૂપ દેવી; આપ મારા
નવા લક્ષ્મિના સ્થાનમાં પધારો, અને હું જે કંઈ દ્રવ્યનો સંચય
કરું ત્હેનું રક્ષણ કરો.

આટલી પ્રસ્તાવ પછી તો દેવી મંદ મંદ હસતી આકાશ માર્ગે ઉડી ગઇ, અને જોત જોતામાં અદ્રશ્ય થઇ ગઇ, બિચારો રાંક ધર્મ-દાસ વિચારમાંને વિચારમાં ખીજી તરંગમાળા ગુંથવા લાગ્યો. પૈસા લઇશ અને તેનો ઉપયોગ કેવી રીતે કરવો. તે પણ નવનવી હઠીકત ગોઠવવા ખેડો, ઉંચ આવી એટલામાં ઉધી ગયો.

સ્થવાર થયું, ન્હાઇ ઘોઘ સંધ્યા પાઠ પૂંજથી પરવારી ધર્મ-દાસ એક ખે સ્નેહીઓને ખોલાવી લગ્નની પ્રતિક્રમણા ધડવા લાગ્યો. અર્થાત્ લગ્ન લીધું-ગોળ ધાણા વહેંચાયા, ખેરાંઓએ.

બમરાર પહેલો વધાવો મારે આવીયો મેં તો મોકલ્યો મારે “ડોસાભાઈ”ને: ઘેરરે વાડીના બમરા પહેલો વધાવો મારે આવીઓ.

ગીત મંગળ ગાયાં. કુમકુમ પત્રિકાઓ લખાઇ. ધર્મદાસે પોતે જાતે નિચે મૂજબ “ ડોસાભાઈને ” પત્રિકા લખી,—

શ્રી, શ્રી, શ્રી, પંચ ન્યાતના આગેવાન એકસોને આઠ લાખ-વાર ધર્મ ધૂરંધર ન્યાયમૂર્તિ પંડીતજી-શેઠજી ડોસાભાઈ પંથીરામ.

લી. આપનો આચારકારી, શેવક ધર્મદાસના નમસ્કાર વાંચશો. જાત અમારી દીકરીનું લગ્ન.....નેવાર બેસ્તરવારને રોજ ત્રિરધાયું છે. માટે આપ જાન લઇ વહેલા પધારશો. એજ તા. ક. પેલી વાત મૂલશો નહિ. લી. આપનો સેવક. ધર્મદાસ,

જ્યાં ત્યાં ગામમાં ધર્મદાસનીજ વાતો થવા લાગી, ધર્મદાસ કન્યા વિક્રય કરે છે એમ વગોણા થવા લાગ્યાં, કેટલાક જીવાનીયાઓ ધર્મદાસને ધિક્કારવા લાગ્યા; તો કેટલાક “ ડોસાભાઈ ”ને વરસ કેટલાં ? એમ કહેવા લાગ્યાં; કેટલાકે ન્યાતમાં કન્યા વિક્રય થાય અને

“ ડોસાભાઈ ” જેવો વૃદ્ધ અગીયાર વરસની બાળક કન્યાને પરણે એ કેટલું ખરાબ, ખોટું અને આખી જાતીને હિચ્છુપત લગાડવા જેવું? એમ ધુસપુસ વાતો કરવા માંડી પણ, કોઈનાથી ધર્મદાસ અથવા તો ડોસાભાઈના મોઢે આ વાત કહેવાઈ નહિ સૌ મનમાં ને મનમાં સમસમી રહ્યાં.

ડોસાભાઈને ત્યાં આજે પાંચમી વરઘે પાપડ, વડીયો, મુકવા કેટલાંક બૈરાંઓનો જમાવ થયો છે. ડોસાભાઈનું પીંજર ખુલ્લું ફરી પીઠી ચોળવાની વિધિ થઈ રહી છે. કેટલીક સ્ત્રીઓ-“ પીઠી ચોળોરે પિત્તરાણી ” એમ ગાવા લાગી એમાંની એક સ્ત્રીએ ગુસ્સામાં આવી તાણો માર્યો. મોઢ મુખીઓ એમ શું ગાઓ છો? જુઓ હું ગાઈ બતાવું. “ બુદ્ધાવરને વાગશે, ” એમ ગાઓ. ડોસાભાઈ ક્યાં ન્હાનો છે. સૌ ચૂપ થઈ ગયાં. આટલું બોલી તે સ્ત્રી સ્ત્રિમંડળમાં ક્યાં ધુસી ગઈ તે જણાયું નહિ. ડોસાભાઈ વૃદ્ધાવસ્થાની તીણી આંખે તે સ્ત્રીને જોવા લાગ્યા પણ કોઈ જણાયુંજ નથી.

જુવાનીઆઓએ ડોસાભાઈની જનમાં ન જવું એમ ધાંધલ મગવી. કેટલાક વૃદ્ધ પુરૂષોએ તેમને સમજાવી પટાવી આગળ કર્યાં. જેન તેમ જન તૈયાર કરી ડોસાભાઈ ! ધર્મદાસને ગામ આવી લાગ્યો.

ધર્મદાસના ગામમાં જન આવી, જન આવી. એમ વધાઈઓ થવા લાગી. ગામનાં સ્ત્રિપુરૂષો અને બાળકોનું ટોણ વરને જોવા ઉમંગમાં આવ્યાં, કેટલાક ઝાડપર ચઢી જોવા લાગ્યા, ને કેટલાકે ડોસાભાઈનું ગાંઠું રોકી વધામણાં માગ્યા.

વરને જોઈ સૌ કોઈ વિચારમાં પડ્યા. ગામમાં સૌ ન્હાનાં મોટાંને મોઢે ધર્મદાસની નિંદા થવા લાગી. કોઈ કહેવા લાગ્યા. અરે?

એંશી વરસના બુઢાને દસ વરસની બાળકી ? બસ, હડહડતો કળગુગ આવ્યો. નહિ તો બીજું શું ? આ ધર્મદાસનું અનિષ્ટ થવાનું કન્યા વિક્રય અર્થાત પૈસાના લોભે મડા સાથે મીઠળ બાંધ્યું” કેટલાક એમ પણ કહેવા દાગ્યા. જુઓ ભાઈ ? કુળવાનને ત્યાં પણ એમજ હોય છે. વર દસ વરસનો, તો કન્યા વીસ વરસની નાટે એમાં ધર્મદાસનો શો વાંક ?

આજે ડોસાભાઈએ પોતાનો ચહેરો બદલ્યો છે. પોતાની જૂની દોસ્ત માળણને બોલાવી. પૂંપનો ઘટાદાર ખૂપ બનાવડાવ્યો છે. એમની તીણી આંખો કોઈ જોઈ શકે નહિ. એ માટે આજુબાજુ યુવાન સ્ત્રીઓ પાસે મેંશનો આડંબર લગાડ્યો હતો. શરીરનાં હાડ-પીંજર કોઈ જોઈ શકે નહિ. એ માટે મથૂરાના ચૈયાની બડી શીવેલી બંડી અંદરના ભાગમાં પહેરી હતી. ચીમળાઈ ગયત્રા ગાત્ર કોઈ જોઈ શકે નહિ. એ માટે પાંચ દસ પાનનાં બાંડાં મોઢામાં ભરી દીધાં હતા. દરેક રીતે શરીર હષ્ટ પુષ્ટ જણાય એમ હકીકત ગોઠવી હતી.

જન જમી પરવારી વરજીને મંડપમાં લાવવાની અર્થાત વર ઉઘલાવવાની તૈયારી થઈ, એટલામાં ધર્મદાસે આવી, ડોસાભાઈના કાનમાં કંઈક કહ્યું:—

એ પછી ડોસાભાઈ, ધર્મદાસ, અને બીજા બે ત્રણ સ્નેહીઓ એક નવરી જગા ઉપર ગયા. અને પા કલાકની મસતત પછી ત્રાજવાં આવ્યાં ને ધરની અંદરના એકાંત ભાગમાં ધર્મદાસની કોથળીયો ભરાવા લાગી.

“ અર્થાત, ધર્મદાસે દસ હજાર એકસોને એક રૂપિયા ગણવાની કડાકુટને બદલે તોલીને લીધા.

વર દિલ્લાવો થયો. વરને શણગાર થયા. સ્ત્રિઓએ વરને મેંશ આંજી ગાલે ટપકાં કર્યા. અને કાનમા કંધક શિખામણ દીધી. કાનને ફાડી નાખે, એવા ઢોલ, તાંસા, અને નગારાંના ગડગડાટ થયા. ખાલી બંદુકો ફુટવા લાગી, દારૂખાનુ ઉડવા લાગ્યું અને ડોસાભાઈ ધીમે ધીમે ચાલવા લાગ્યા. “ ત્યાં છીંક થઈ. ”

ધર્મદાસના ઘરમાં વરને પોંખાવવાની તૈયારી થવા લાગી, ગોર મહારાજે ત્રાક લાવો, ઈંડી પીંડી બનાવો. જરના ડોકા મંગાવો. ધૂશળ, મૂશળ અને એક રવૈયો જોઈએ. વિગેરે ઉચ્ચાર ઉપર ઉચ્ચાર કરવા માંડ્યા. અને એક બાળુએ સ્ત્રિઓ ગીત મંગળ ગાવા લાગી—

ગીત.

લાડકડી ચહીરે કમાડ બાળાવરને નિરખવા—મહારાજ—

તેમાંની એક સ્ત્રિએ ગુસ્સામાં આપી કહ્યું જે મોઢ મૂર્ખોઓ, એમ શું ગાઓ છો ? જુઓ હું ગાઈ બતાવું. “ જૂઠ્ઠા વરને નિરખવા મારારાજ ” એમ ગાઓ, ડોસાભાઈ ક્યાં ન્હાનો છે, અકલ-હીણુ ધર્મદાસ પૈસાના લોભે ઘરડા ડોસાની સાથે આ કુમળા બાળકને પરણાવે છે. માટે “ જુઠ્ઠો વર ” એમ ગાઓ, એટલું કહી તે સ્ત્રિ સ્ત્રિમંડળમાં અદ્રશ્ય થઈ ગઈ. ”

વાજતે ગાજતે ધર્મદાસની સ્ત્રિ વરને પોંખવા ચાલી કેટલાક જુવાનીઓએ અને તેટલા જોરથી વરને ઝીંણી ઝીંણી કાંકરીયો છાંટવા માંડી. તેમાંના એક બે અદાવતખોરોએ તો નવટાંક પાશેરના પથર પથુ ફેંકવા માંડ્યા. ધર્મદાસે આવી ધમકાવી છૂટા પાડ્યા.

પોંખવાની વિધી થયા પછી ડોસાભાઈ મંડપમાં આવી બીરાજમાન થયા.

ગોર મહારાજે “કુર્યા સદા મંગલમ્” વિગેરે મંગળ ગીત ગાયાં એ પછી જૂઠાં સાચાં એવાં પણુ ગરખાં માર્યાં જે “વર કન્યા સાવધાન, નાણાંની કોથળી સાવધાન, વર પૂરણુ વરસ અદ્ધારનો?” આ સાંભળી વર ખુશી થયો. અને કન્યાના આનંદની સીમા રહી નહીં.

વળી ધર્મદાસે પણ સૌ મંડળ સાંભળે એમ પ્રતિજ્ઞા કરી જે; “હું મારી દીકરી શ્રીકૃષ્ણાર્પણુ આપું છું. તે હે જમાઈરાજ સ્વીકારજો; એ પછી ગોરે ડોસાભાઈ પાસે પણ કહેવડાવ્યું “પ્રતિગૃહણામી” હસ્ત મેળાપ થયા. ક્યાં ખૂંધીયો ડોસાભાઈ અને ક્યાં બાળક કન્યા. સૌ કોઈ જોનાર આશ્ચર્ય થઈ ગયા.

એક બાળુએ ડોસાભાઈથી દૂર પચીસ હાથને છેડે એક તૂરી. હાથમાં સારંગી લઈ, ડોસાભાઈના વખાણનું નિચેનું પદ ગાતો હતો. ડોસા કાકા ગામના બાપારે, આ તૂરીના.....બાપાજી ઈ; ડોસાકાકા ભૂલતા નાજી, તમે છો તૂરીનાં બાપને માજી. તમે હતા ગોરખપૂરના કારભારી, ત્યારે આપીતી એક બંડી સારી;

ઉપરનું દ્રશ્ય જોતાં અને સ્પર્શ્યા સ્પર્શ્યોના વિચાર આવતાં એક પંડીતજીએ ચપટીના ઇસારાથી એ તૂરીને બહાર કહાડ્યો. ડોસાભાઈએ જીજ્ઞાસાથી એને ચાર આના આપવાનું કહ્યું વરકન્યા પરણી રહ્યા ગોરે ધીના ભરેલા વાડકામાં વરકન્યાને એક ખીજનો ચહેરો (મોંહું) જોવાને કહ્યું. બાળક કન્યાને ડોસાભાઈનો ચહેરો જોતાં જ મૂર્છા આવી. પા કલાક મંડપમાં શુભચાન્ય થઈ રહ્યું. એ પછી સ્ત્રિઓએ આવી જનીવાસે જતાં નિચેનું પદ ગાવા માંડ્યું.

અમે ઇકરીયો ગઢ જીત્યારે આનંદ ભલા,
 અમે ડોસાભાઇ પરણાવીને આવ્યારે.—આનંદ ભલા.
 (એક છોકરીએ તો એવું ગાયું જે—)
 અમે ડોસા કાકા પરણાવીને આવ્યા રે;—આનંદભલા.
 અમે નવી કાકીને ઘેર લાવ્યા રે— આનંદ ભલા.

સ્વાર્થી, અને અક્કલહીણ ધર્મદાસે દીકરી પરણાવ્યા પછી આઠ દસ માસ તો લીધેલું હિત દ્રવ્ય સાચવી રાખ્યું ખરૂં પણ ઇશ્વરી નિયમાનુસાર અને દેવી વચનથી એના ગૃહ નબળા બેઠા.

એજ વર્ષમાં ડોસાભાઇને નવનવી વ્યાધિઓએ ઘેરી લીધો. એણે ડાક્ટરોમાં પેચો ઘણો ખર્ચો તોપણ કંઈ ઉપાય લાગ્યો નહિ. છેવટે આ સંસાર યાત્રા પૂરી કરી પરલોક સાધનાર્થે ચાલ્યો ગયો. આ કારણથી બાપડા ધર્મદાસના દુઃખનો પાર રહ્યો નહિ.

ધર્મદાસની સ્ત્રિ માંદી પડી જેને દેશી આંધોનો કંઈ પણ ઉપાય લાગ્યો નહિ. છેવટે લંડનના જાણીતા દાકતર ડૉક્ટર સાહેબને બોલાવ્યો, એ મહાશયે ! અંગ્રેજ પ્રિસ્ક્રપ્શનથી, સ્ત્રિને પુનઃ જીવનમાં દાખલ કરી એમાં ધર્મદાસને તણ લગ્નગર રૂપિયો ડાક્ટર સાહેબને ભરવો પડ્યો. એવીજ રીતે, સંચિત કરેલું દ્રવ્ય તડામાર ઉપડવા લાગ્યું.

દીકરી બાળ વિધવા હોવાથી ડોસાભાઇનું મૂકેલું દ્રવ્ય જ્યાંનું ત્યાં રહ્યું, અને તેની તરફના કેટલાક સગાઓ જેમ તેમ અપા ચપ કરી ગયા. ધર્મદાસની દીકરીના હાથમાં જીજ્ઞસ રકમ રહી જે એના નામે અનામત જમા મુકી હતી.

ત્રિ સાળ થઇ, એટલામાં તો ધર્મદાસના ધરના એક ભાગનો આકસ્માત આગથી નાશ થયો. અને એ મકાન નવું કરાવવામાં ધર્મદાસનો પૈસો જેમ તેમ ખર્ચાઇ ગયો.

એજ સાલમાં ઢોરોને મહામારી ઉત્પન્ન થઈ. એમાં બાપડા રાંક ધર્મદાસનાં પાંચ પચીસ ઢોર ઉપડી ગયાં બળદ મરી ગયા, એટલે ખેતીવાડીનું કામ બંધ પડ્યું. આવતું વર્ષ સાફ આવશે એ આશાએ માણસોના બેઠાં બેઠાં પગાર ભરવા પડ્યા.

એ ત્રણ વરસનું સરકારી મહેસુલ બાકા હતું. જે તલાટી સાહેબ ઉધરાણી ઉપર ઉધરાણી કરતા હતા. છેવટે ધર્મદાસ મહેસુલ ભરવા અશક્ત હતો. ડીરપેય સરકારમાં ગયો, ન્યાંથી ધર્મદાસની મીઠકત જમ કરી નાણાં વસુલ કરવા સરકારનો હુકમ થયો.

ગામમાં, ધર્મદાસને ત્યાંજ જમિ આવી. ટાંચ આવી, એમ વાતો થવા લાગી. જેનાર માણસો દીલગીર થયા; કેટલાક કન્યા વિક્રમનાં ફળ એમ કહેવા લાગ્યા. તો કેટલાક દશ હજાર રૂપિયા લીધા હતા અને તે બધું ક્યાં ગયું? એમ વિચાર કરવા લાગ્યા.

જપ્તીદાર સાહેબ, અને તેમના કેટલાક સિપાઇઓએ આવી ધર્મદાસને ધરમાંથી બહાર ખેંચી કહાડ્યો, ત્રિ રોવા લાગી અને બચ્ચાં ફળકળવા લાગ્યાં. પણ ચમદૂત જેવા સિપાઇઓને કંઈ પણ દયા આવી નહિ. આડોશીપાડોશીઓએ ધર્મદાસને દીલાસો આપ્યો. તેનાં ત્રિ છોકરાંનું થોડાક દીવસ સગાઓએ પૂરું કર્યું.

ટાંચ મારી પણ ધર્મદાસના ધરમાંથી, પાંચ દસ ફૂટેલી થાળી વાડકા, બે દેગડી, એક ઉનમણો, બે ખાટલા, પાંચ દસ ગોદડી, અને

શાટાં તૂટાં લૂમડાં સિવાય કંઈ પણ નગદ, રોકડ રકમ નિકળી નહિ અર્થ ઉપર અર્થ, અને નુકસાનીઓજ હોવાથી ધર્મદાસ સ્ત્રિને માટે કંઈ પણ દાગીનો કરાવી શક્યો નહોતો. એટલે બધું જેમ તેમ કાચમ રહ્યું. જમિદાર સાહેબ વિલે મોઢે પાછો ગયા. મામલતદાર સાહેબે લખી દીધું—“ આ આસામી નાદાર છે. બાળ બચાવાળો છે. માટે ધર તેને સોંપી દેવું. ”

ગામના કેટલાક ઉદાર શેઠીઆઓને ધર્મદાસ ઉપર દયા આવી અને તેને પાંચ પચીસ રૂપિયા મદદ કરી એનો કારભાર પાછો નવો કરાવી આપ્યો.

આજે ધણા દીવસે પાછો ધર્મદાસ દેવી મંદીરમાં પાઠ કરવા આવ્યો છે. પાઠમાં લેવું ચીત એકાગ્ર થયલું છે. એજ દ્રષ્ટિ આગળ દેવીએ તેના પુસ્તકમાં નિચે મુજબ લખી દીધું—

ધર્મદાસ ! ત્હને જે જે દુઃખ ભોગવવું પડ્યું. એ ત્હારાં કર્તવ્ય કર્મનો બદલો મળ્યો છે. ત્હારી દીકરીનું તેં શ્રેય ઇચ્છ્યું નથી એ માટે ત્હારે સદાય ગરીબાઈમાં રહેવું પડશે. તું બક્તિભાવ રાખજે. એટલે હું ત્હને મદદ કરીશ. વિગેરે. વિગેરે.

વાંચતાંજ ધર્મદાસ ખૂશી થયો. અને નિચે મુજબ દેવીની સ્તુતિ કરવા લાગ્યો.

હે મહામાયા, હે અંબિકા, હે કાલીકા, હે ચંડીકા, હે માજી ! ત્હમોજ મારા નિરાધારનાં આધારરૂપ છો. ત્હમોએ મને બે વાત કહી હતી. પણ મેં દુષ્ટે કંઈ પણ ગણકાર્યું નહિ. એનો બદલો મને મળ્યો, એ વાત ખરીજ છે. હું આપના ચરણોનો દાસ છું—આપનો જ છું. મારું રક્ષણ કર્યો, મારા ઉપર દયા લારી ! મને પુનઃ જન્મ-

નમાં દાખલ કરો, મને ખાવા માટે પેટ પુરતું અન્ન મળતું નથી સ્ત્રિ છોકરાંની પણ એજ દશા છે. જે મહારા ઉપરની આપ ક્ષમા, મમતા, દયા, અને આર્જવતા, ભૂલી જશો ? તો હું આ આત્મા આપના ચર્ણોમાં અર્પણ કરું છું. એ પછી દેવીએ કહ્યું.

બેટા ધર્મદાસ ચીંતા ન કર, તું મહારોજ શ્રે. મારા ઉપર ભક્તિભાવ રાખજે. સત્ય અને ન્યાયની દ્રષ્ટિથી જે જે અધર્મ અને અહિતનો ત્યાગ કરજે. તું એક સાચો ધર્મર ભક્ત છે. આ માયીક સ્થાન (સંસારમાં)માં તને પુત્ર પુત્રીનું કંઈપણ પ્રયોજન નથી. એમ છે તોપણ વંશવૃદ્ધિ સારૂ હવે પછી તહને એક પુત્ર થશે. “હું તહને તારી સ્ત્રિ અને વિધવા દીકરીને” મારા સ્થાનમાં લઈશ.

એટલા શબ્દ પછી તે દેવી ક્યાં ગઈ ? એમ સ્વપ્નવત ભાસ થતાં ધર્મદાસ બેશુદ્ધ અવસ્થામાંથી પાછો ટટાર થયો. આગળનાગુ પડેલું કેટલુંક દ્રવ્ય મને દેવીએ આપ્યું છે, એમ ખુશ થતાં પોથીમાં માર્યું. કેટલુંક બગલમાં માર્યું અને પુનઃ માફક ઘેર આવી. સ્ત્રિને વસ્ત્રાલંકારથી પરિપૂર્ણ કરી. દેવી દ્રવ્યના પ્રભાવથી તેનું સંસારચક્ર પાછું જેમ હતું તેમ ચાલવા લાગ્યું.

સમાપ્ત.

સાંસારિક, ધાર્મિક અને નૈતિક વિષયોથી ભરપુર.

અમારાં લોકપ્રિય પુસ્તકો.

પુસ્તક.	વિષય.	છુટક નકલની કિંમત.
૧ હું—મહાત્મા તુલસીદાસજીનું જીવનચરિત્ર	...	૦—૧-૬
૨ જી—રમુજમાળા ભાગ ૧ લો...	...	૦—૧-૬
૩ જી—રમુજમાળા ભાગ ૨ જો ...	...	૦—૧-૬
૪ યુ—કન્યાવિક્રય ...	...	૦—૧-૬
૫ મું—ટપ્પાની મુસાફરી...	...	૦—૧-૬
૬ હું—અહિંસા અને દયા.	...	૦—૧-૬
૭ મું—દેશ સેવા અને ભક્તિ	...	૦—૨-૦
૮ મું—રમુજ દાખો ...	...	૦—૧-૦
૯ મું—ચંદ્રદાસની વાર્તા ..	...	૦—૧-૦
૧૦ મું—રમુજગીતમાળા	...	૦—૨-૦
૧૧ મું—શુશીલા ...	...	૦—૧-૬
૧૨ મું—ખિલ્લમંગળ અથવા સુરદાસ	...	૦—૧-૦

નોંધ—ઉપરના બાર અંકોની વી. પી. સહિત . ફક્ત ૦-૧૪-૦

પડશે મંગાવનાર વાંચકોએ નિચેના સરનામે પત્રવ્યવહાર કરવો.

ગોર અંબાલાલ છગનલાલ ૮/૦ ગુજરાતી પંચ આદિસ પાંચકુવા—અમદાવાદ.	} આનામાળા સીરીઝની આદિસ પોસ્ટ વડાગામ મુ. વડાગામ. વાયા-તલોદ. એ. પી. રેલવે.
---	--

શ્રી 'સત્યવિજય' પ્રીન્ટિંગ પ્રેસમાં શા. સાકલચંદ હરીલાલે છાપ્યું.

પાંચકુવા નવા દરવાજા—અમદાવાદ.

